

Svensk översättning – det engelska originalet gäller

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg den 2 juli 2020

MIN-LANG (2020) 4

EUROPEISKA STADGAN OM LANDSELS- ELLER MINORITETSSPRÅK

**Expertkommitténs rapport
framlagd inför Europarådets ministerkommitté
i enlighet med artikel 16 i stadgan**

Sjunde rapporten

SVERIGE

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk innehåller en mekanism för granskning av hur konventionen genomförs i en ansluten stat, så att rekommendationer vid behov kan utfärdas om förbättringar i statens lagstiftning, politik och praxis. Den centrala komponenten i detta förfarande är den expertkommitté som tillsätts i enlighet med artikel 17 i stadgan. Kommitténs huvudsakliga uppgift är att rapportera till ministerkommittén om sin bedömning av hur en ansluten stat uppfyller sina åtaganden, granska den faktiska situationen för landsdels- och minoritetsspråken i staten och vid behov uppmuntra den anslutna staten att gradvis uppnå en högre åtagandenivå.

För att underlätta denna uppgift har ministerkommittén antagit en mall för de periodiska rapporter som en ansluten stat enligt artikel 15.1 ska inge till generalsekreteraren. Enligt den fastställda mallen ska staten redogöra för det konkreta genomförandet av konventionen, den allmänna politik som förs för de språk som skyddas enligt del II i stadgan samt mer ingående redogöra för alla åtgärder som vidtagits för att genomföra de åtaganden som valts för de olika språk som skyddas enligt del III i stadgan. Expertkommitténs första uppgift är därför att granska informationen i den periodiska rapporten för samtliga relevanta landsdels- och minoritetsspråk inom den berörda statens territorium. Staten ska offentliggöra den periodiska rapporten i enlighet med artikel 15.2.

Expertkommitténs roll är att bedöma de rättsakter, de bestämmelser och den faktiska praxis som de olika staterna tillämpar med avseende på det egna landets landsdels- och minoritetsspråk. Kommittén har utformat sina arbetsmetoder i överensstämmelse med denna uppgift. För att få en korrekt och rättvis bild av det faktiska läget för de berörda språken samlar kommittén in information från respektive myndigheter och från oberoende källor i den berörda staten. När en periodisk rapport genomgått en preliminär granskning inkommer expertkommittén vid behov med ett antal frågor till den berörda staten för att inhämta ytterligare information från myndigheterna om aspekter som kommittén anser inte har behandlats tillräckligt uttömmande i rapporten. Detta skriftliga förfarande följs normalt upp genom att en delegation från expertkommittén gör ett kontaktbesök i den berörda staten. Under ett sådant besök träffar delegationen olika organ och organisationer med starka kopplingar till de relevanta språkens användning och samråder med myndigheter i de frågor som delegationen har uppmärksammat på. Denna informationsinsamling är avsedd att ge expertkommittén möjlighet att på ett mer ändamålsenligt sätt granska hur stadgan genomförs i den berörda staten.

När denna process är avslutad antar expertkommittén en egen rapport. Granskningsrapporten överlämnas därefter till myndigheterna i respektive stat för att inhämta eventuella synpunkter inom en viss tidsfrist. I det här skedet kan en konfidentiell dialog begäras av staten i fråga. Den slutliga granskningsrapporten publiceras tillsammans med eventuella synpunkter från myndigheterna i respektive stat. Detta dokument överlämnas därefter till ministerkommittén som antar rekommendationer till staten på grundval av de förslag till rekommendationer som har lagts fram i granskningsrapporten.

INNEHÅLL

Sammanfattning	4
Kapitel 1 Situationen för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige – senaste utveckling och trender	5
1.1 Allmän utveckling av policies, lagstiftning och praxis för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige.....	6
1.2 Situationen för enskilda landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige	12
Kapitel 2 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt rekommendationer	17
2.1 Finska	17
2.1.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja finska.....	17
2.1.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja finskan i Sverige.....	20
2.2 Meänkieli	21
2.2.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja meänkieli	21
2.2.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja meänkieli i Sverige.....	24
2.3.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja romani	25
2.3.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja romani i Sverige.....	27
2.4 Samiska	28
2.4.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja samiska	28
2.4.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja samiskan i Sverige.....	31
2.5 Jiddisch	32
2.5.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja jiddisch	32
2.5.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja jiddisch i Sverige.....	33
Kapitel 3 [Förslag till] rekommendationer från Europarådets ministerkommitté	34
Tillägg I: Ratificeringsinstrument	35
Tillägg II: Kommentarer från de svenska myndigheterna	37

Sammanfattning

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk trädde i kraft i Sverige den 1 juni 2000 och gällande följande språk: samiska, finska och meänkieli enligt del III i stadgan samt romani chib och jiddisch enligt del II i stadgan.

Under senare år har förbättringar i fråga om att främja och skydda dessa språk uppnåtts genom lagstiftning. Antalet kommuner som hör till förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli har ökat successivt under de senaste rapporteringsomgångarna. De svenska myndigheterna har under den här granskningsomgången tillsatt flera utredningar med uppdrag att överväga förbättringar i den svenska strategin för att skydda och främja landsdels- eller minoritetsspråk. Med några få undantag har utredningarnas rekommendationer dock hittills inte lett till några praktiska resultat.

När det gäller utbildning är situationen för minoritetsspråken fortfarande otillfredsställande. Det nuvarande utbudet med en lektion i veckan anses som otillräckligt för de språktalandes behov och önskemål, och räcker inte för att uppnå en fullt utvecklad kompetens och för att säkra minoritetsspråkens överlevnad. Den nuvarande lärarutbildningens struktur tillgodoser fortfarande inte behovet av lärare på förskolenivå, i grundskolans lägre årskurser och i gymnasieskolan för samtliga nationella minoritetsspråk. Som påpekades i den förra granskningsrapporten behövs det en strukturerad politik för utbildning, lärarutbildning och ytterligare läromedel för att garantera skyddet för alla minoritetsspråk.

Flera fall har anmälts till diskrimineringsombudsmannen där det har varit förbjudet för personer som talar nationella minoritetsspråk att använda sitt modersmål, till exempel i skolan. Ingen åtgärd har vidtagits eftersom språk inte utgör diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan.

När det gäller rättsliga myndigheter och förvaltningsmyndigheter finns översättningar av relevant material och dokumentation på internet. Expertkommittén finner det dock oklart om det faktiskt är möjligt att använda landsdels- och minoritetsspråk i domstol oavsett svenskkunskaper. Myndigheterna behöver vidta proaktiva åtgärder för att se till så att situationen är i linje med de åtaganden som Sverige har ratificerat enligt artikel 9.

Under denna granskningsomgång har framsteg noterats i fråga om skyltning och offentlig användning av ortnamn på samiska, finska och meänkieli, särskilt efter kodifieringen av ortnamn på meänkieli.

Det finns fortfarande problem på området massmedia. Utbudet av radiosändningar på samiska och finska är tillfredsställande och TV-utbudet på dessa språk är i huvudsak tillfredsställande. För meänkieli finns det emellertid brister, särskilt vad gäller TV-sändningar. Romani och särskilt jiddisch är i stort sett obefintliga i massmedia, särskilt i TV-utbudet.

Expertkommitténs sjunde granskningsrapport baseras på det politiska och rättsliga läge som rådde vid expertkommitténs kontaktbesök i Sverige i oktober 2019.

Kapitel 1 Situationen för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige – senaste utveckling och trender

1. Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (nedan kallad stadgan) är en konvention från Europarådet som ålägger staterna att skydda och främja landets traditionella minoritetsspråk inom alla delar av det offentliga livet: utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden samt utbyte över gränserna. Sverige undertecknade och ratificerade stadgan den 9 februari 2000. Stadgan trädde i kraft i Sverige den 1 juni 2000. I samband med ratificeringen förklarade Sverige att samiska, finska och meänkieli är landsdels- respektive minoritetsspråk som skyddas enligt del II och III i stadgan. Dessutom angavs att romani chib och jiddisch är territoriellt obundna språk som talas i Sverige och som skyddas enligt del II i stadgan. Ratificeringsinstrumentet för Sverige återfinns i tillägg till denna rapport.
2. Sverige ratificerade konventionen med avseende på samiska utan att specificera samiskans olika språk. När det har granskats hur samiskan främjas och skyddas har det med allt större tydlighet visat sig att det finns ett behov av att skilja mellan nord-, lule-, ume-, pite- och sydsamiska. Expertkommittén har därför använt detta synsätt när detta varit lämpligt. Detta ligger även i linje med de svenska myndigheternas och de samisktalandes synsätt.
3. Sverige har ratificerat konventionen med avseende på romani chib¹ enligt del II utan att specificera språkets olika varieteter. När det har granskats hur romani främjas och skyddas har det med allt större tydlighet visat sig att det finns ett behov av att skilja mellan de olika varieteterna av romani, framför allt i fråga om utbildning och språkvård. De svenska myndigheterna har i samarbete med de romanitalande beaktat denna åtskillnad. Expertkommittén har därför använt detta synsätt när detta varit lämpligt. Detta ligger även i linje med de svenska myndigheternas och de romanitalandes synsätt.
4. Enligt artikel 15.1 i stadgan ska parterna vart tredje år avge rapport² om stadgans genomförande. De svenska myndigheterna överlämnade sin sjunde periodiska rapport den 18 juni 2019. Denna sjunde granskningsrapport från expertkommittén baseras på informationen i den periodiska rapporten samt på yttranden som har avgetts av företrädare för de minoritetsspråkstalande under kontaktbesöket (9–11 oktober 2019) och/eller har lämnats i skriftlig form i enlighet med artikel 16.2 i stadgan.
5. Kapitel 1 i denna granskningsrapport inriktas på den allmänna utvecklingen och trenderna för landsdels- respektive minoritetsspråk i Sverige samt situationen för dessa språk. Här behandlas framför allt de åtgärder som de svenska myndigheterna hade vidtagit som svar på rekommendationerna från expertkommittén och ministerkommittén vid utgången av den sjätte granskningsomgången samt även nya frågor som har uppkommit. Kapitel 2 innehåller en detaljerad lägesöversikt över hur varje åtagande har genomförts i Sverige för respektive språk samt rekommendationer till de svenska myndigheterna. På grundval av sin granskning lägger expertkommittén i kapitel 3 fram förslag till rekommendationer som ministerkommittén ska ställa till Sveriges regering, vilket är i enlighet med artikel 16.4 i stadgan.
6. För en mer ingående rättslig granskning av respektive åtagande hänvisar expertkommittén till sin **andra granskningsrapport om stadgans tillämpning i Sverige (ECRML (2006) 4)**³.
7. Denna granskningsrapport baseras på det politiska och rättsliga läge som rådde vid expertkommitténs kontaktbesök i Sverige i oktober 2019. Rapporten antogs av expertkommittén den 2 juli 2020. Rapporten publicerades den 10 september 2020.

¹ Romani chib är den beteckning på det romska språket som används i Sveriges ratificering, i denna rapport betecknat romani.

² Ministerkommittén antog den 28 november 2018 flera beslut som syftar till att förstärka granskningsmekanismen för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Enligt dessa beslut gäller sedan den 1 juli 2019 nya regler som innebär att staterna ska avge sina periodiska rapporter vart femte år (i stället för vart tredje år) samt att de ska informera med två och ett halvt års mellanrum om genomförandet av de rekommendationer som är för omedelbar åtgärd, enligt expertkommitténs granskningsrapport.

³ Se även den tredje granskningsrapporten (ECRML (2009) 3), den fjärde granskningsrapporten (ECRML (2011) 4), den femte granskningsrapporten (ECRML (2015) 1) och den sjätte granskningsrapporten (CM (2017) 36).

1.1 Allmän utveckling av policier, lagstiftning och praxis för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

Propositionen *En stärkt minoritetspolitik*

8. I den förra granskningsomgången rekommenderade ministerkommittén att Sverige antar en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk⁴ (rekommendation nr 1 – **CM/RecChI (2017)1**). Under referensperioden godkände regering och riksdag propositionen *En stärkt minoritetspolitik*⁵ med syftet att stärka den lagstiftning som reglerar de nationella minoriteternas rättigheter. Genom propositionen skärptes lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bl.a. genom att skyldigheterna för kommuner och landsting förstärktes. Här presenteras även mål och riktlinjer för deras minoritetspolitiska arbete, genom att tydliggöra myndigheters skyldigheter att informera personer som talar ett minoritetsspråk om deras minoritetsrättigheter. Vidare anges hur myndigheterna ska strukturera samråd med personer som talar dessa språk. Ändringarna medförde vidare att rätten till förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk har förstärkts, bland annat genom att den ska avse en större del av verksamheten och att den ska beakta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Ändringarna innebar även stärkta möjligheter att få äldreomsorg på jiddisch och romani, enligt liknande principer som gäller för finska, meänkieli och samiska. Ändringarna i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) trädde i kraft den 1 januari 2019. Propositionen utgör tillsammans med skrivelsen *Nystart för en stärkt minoritetspolitik*⁶ en revidering av regeringens samlade minoritetspolitiska strategi. Syftet är en ökad systematik och ett långsiktigt skydd av de nationella minoritetsspråken.

9. Enligt den svenska periodiska rapporten avser regeringen dessutom bland annat att låta ta fram ett handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken. Uppdraget att lägga fram en handlingsplan för detta har tilldelats Institutet för språk och folkminnen (Isof), som väntas lägga fram sin rapport i maj 2020⁷. Denna process omfattar även samråd med personer som talar dessa språk. Expertkommittén ser fram emot att få information om handlingsprogrammet och dess genomförande.

10. Som expertkommittén har påpekat i tidigare granskningsrapporter finns det ett akut behov av lärare i förskolan, i förskoleklassen⁸ och för årskurs 1–3 i grundskolan. Trots ministerkommitténs rekommendation från 2017 (rekommendation nr 4 CM/RecChI (2017)1) finns det fortfarande inget utvecklat lärarutbildningssystem som tar hänsyn till såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk. De lärarutbildningar som i dag finns för finska och samiska är ämneslärarutbildningar som ger behörighet att undervisa i årskurs 7–9 i grundskolan eller i gymnasieskolan. Det är dock svårt att locka studenter till de lärarutbildningar som finns. Skolväsendet har inte lyckats utbilda tillräckligt många elever med kompetens i de nationella minoritetsspråken. Resultatet har blivit att de flesta elever varken kan börja på någon lärarutbildning eller har tillräcklig språkkompetens för att använda minoritetsspråk inom den offentliga sektorn för andra syften. Expertkommittén anser därför att den nuvarande lärarutbildningens struktur inte tillgodoser behovet av lärare på förskolenivå, i grundskolans lägre årskurser och i gymnasieskolan för samtliga nationella minoritetsspråk.

11. Regeringen lämnade i juni 2018 skrivelsen *Nystart för en stärkt minoritetspolitik* till riksdagen. I skrivelsen konstateras att de olika språkkursalternativen behöver undersökas närmare eftersom det saknas språkfärdigheter inom många olika delar av den offentliga sektorn. Regeringen framhåller vikten av att det inte bara är den högre utbildningssektorn som uppmantrar fler människor att lära sig de nationella minoritetsspråken och om nationella minoriteter. Expertkommittén anser att sådana åtgärder bör vidtas parallellt med en förbättrad och utökad grundutbildning på och om landsdels- eller minoritetsspråken i förskolan, grundskolans lägre klasser och i gymnasieskolan.

Språk utgör ingen diskrimineringsgrund

12. Under denna och tidigare granskningsomgångar har expertkommittén upprepade gånger rekommenderat de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att förbättra undervisningen på och om de nationella minoritetsspråken. De problem som finns inom utbildningsområdet och som kan utgöra utmaningar vad gäller språkrättigheterna noterades även av den dåvarande ombudsmannen mot etnisk diskriminering i rapporten från 2008⁹. Detta sågs som exempel på såväl individuell som strukturell diskriminering, särskilt vad gäller de språk som omfattas av del III, dvs. finska, meänkieli och samiska, både historiskt sett och i dag.

⁴ I den svenska nationella lagstiftningen används begreppet nationella minoritetsspråk.

⁵ *En stärkt minoritetspolitik* (prop. 2017/18:1999).

⁶ *Nystart för en stärkt minoritetspolitik* (skr. 2017/18:282).

⁷ När denna rapport utarbetades hade expertkommittén ännu inte fått någon information om handlingsplanen.

⁸ Obligatoriskt förberedande år för sexåriga barn.

⁹ Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (2008): [Diskriminering av nationella minoriteter inom utbildningsväsendet](#)

Minsterkommittén och expertkommittén har framfört sin oro över detta i samtliga granskningsomgångar sedan dess. Problemen inom utbildning har också granskats av expertkommittén i denna rapport. Själva kärnfrågan för att fullt ut förstå problemen som rör diskriminering kontra språkrättigheter är att språk inte anges som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen, även om det går att väcka mål vid domstol med stöd av annan lagstiftning. Detta har även tagits upp i de båda senaste rapporterna från rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter¹⁰ samt 2017 av Länsstyrelsen i Stockholms län, som är nationellt tillsynsorgan för den svenska minoritets- och minoritetsspråkspolitiken. Under denna granskningsomgång informerades expertkommittén även om flera fall då det var förbjudet att använda nationella minoritetsspråk, t.ex. i skolan. Dessa fall anmäldes till Diskrimineringsombudsmannen som inte vidtog någon åtgärd eftersom språk inte uttryckligen anges som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Expertkommittén skulle än en gång vilja erinra de svenska myndigheterna om att detta inte är förenligt med artikel 7 och principerna i stadgan. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att se över diskrimineringslagen så att det införs en uttrycklig hänvisning till språk som diskrimineringsgrund, i syfte att harmonisera lagen med Sveriges internationella åtaganden.

Förvaltningsområden

13. Under denna granskningsperiod har rättigheterna stärkts för finska, meänkieli och samiska vad gäller förvaltningsområden, som för närvarande omfattar 84 kommuner och 15 landsting (75 kommuner respektive 14 landsting 2016).¹¹ Även efter utökandet av det territoriella tillämpningsområdet har dock företrädare för de finsk-, meänkieli- och samisktalande uttryckt oro över att många som talar något av de dessa minoritetsspråk fortfarande bor utanför de definierade förvaltningsområdena. Expertkommittén uppmanar staten att i samråd med företrädare för de minoritetsspråkstalande utöka förvaltningsområdena för att så många minoritetsspråkstalande som möjligt ska inkluderas.

Utredningar

14. Expertkommittén noterar att regeringen har beslutat att tillsätta ett antal utredningar som rör nationella minoritetsspråk, bland annat om en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2017 samt om nationella minoritetsspråk i skolan 2017. Det pågår en utredning om "översyn av arkivområdet"¹² (slutrapporten förväntades vara klar den 19 november 2019) samt ytterligare en utredning om en nationell biblioteksstrategi och tillhandahållande av bibliotekstjänster för nationella minoriteter. Expertkommittén anmodar de svenska myndigheterna att i nästa periodiska rapport informera om de åtgärder som har vidtagits i syfte att genomföra utredningarnas rekommendationer.

Massmedia

15. Den allmänna utvecklingen för public service-sändningarna på nationella minoritetsspråk under den senaste tillståndspanoraden har varit tämligen positiv. Under denna period har sändningar på samiska, finska och meänkieli ökat och visst utbud på jiddisch har tillkommit. Vad gäller romani har ingen händelseutveckling rapporterats till kommittén. I en utredning om en strategi för det svenska medielandskapet (SOU 2016:80) planerades en ny utformning av det framtida stödet till nationella minoritetsspråk i fråga om nya massmedia. En dimension av detta är att sändningsutbudet kommer att inriktas på kvalitetsaspekter. Expertkommittén framhåller att kvantitet utgör en aspekt av det omfattande språkkvalitetskonceptet för landsdels- eller minoritetsspråk samt att antalet sändningar inte bör påverkas negativt av målsättningen att utveckla sändningarnas kvalitet. Expertkommittén önskar därför att information tillhandahålls under nästa rapporteringsomgång.

Språkcentrum för nationella minoritetsspråk

16. Under den förra granskningsomgången rekommenderade expertkommittén de svenska myndigheterna att överväga att tillämpa den praxis som används vid de samiska språkcentrumen även på de övriga minoritetsspråken (rekommendation nr 5 – **CM/RecChI (2017)1**). I februari 2019 redovisade Isof den första delrapporten¹³ *Språkcentrum för nationella minoritetsspråk*. I rapporten föreslås att språkcentrum för finska och meänkieli inrättas inom den egna myndigheten, dvs. Isof. Språkcentrumet för finska föreslås placeras i Uppsala medan språkcentrumet för meänkieli föreslås placeras på två orter inom förvaltningsområdet, nämligen Kiruna och Övertorneå. Rapporten bereds inom Regeringskansliet och

¹⁰ Se resolution CM/ResCMN(2013)2 om Sveriges genomförande av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter samt rådgivande kommitténs fjärde yttrande om Sverige, som antogs den 16 oktober 2017, punkt 24.

¹¹ Det finns 290 kommuner och 24 landsting i Sverige (2019).

¹² Översyn av arkivområdet (direktiv 2017:106).

¹³ Språkcentrum för nationella minoritetsspråk.

remitterades i mars 2019. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att tillhandahålla information om de båda publicerade rapporternas slutsatser om denna specifika fråga i interimrapporten.

17. I mars 2019 redovisade Sametinget sin rapport¹⁴ Samiskt språkcentrums utvecklingsmöjligheter för att främja fler samiska språk. Utöver det befintliga språkcentrumet för samiska i Tärnaby föreslås i rapporten att det ska inrättas två nya språkcentrum inom nord- respektive lule- och pitesamiskt område inom ramen för den egna myndigheten. Språkcentrumet för nordsamiska föreslås placeras i Kiruna medan språkcentrumet för lule- och pitesamiska föreslås placeras i Jokkmokk. Rapporten bereds inom Regeringskansliet och remitterades i maj 2019. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att rapportera om detta under nästa granskningsomgång.

Tillförlitliga uppgifter

18. Expertkommittén har under de föregående granskningsomgångarna uppmanat de svenska myndigheterna att vidta pragmatiska åtgärder för att i samarbete med de minoritetsspråkstalande samla in tillförlitliga uppgifter om antalet minoritetsspråkstalande och deras geografiska spridning. Liksom i tidigare rapporter uppger de svenska myndigheterna att det enligt en studie från Diskrimineringsombudsmannen inte finns någon generell metod som lämpar sig för att samla in information om nationella minoriteter. Expertkommittén är medveten om hur känsligt det kan vara att samla in officiell statistik om etnisk tillhörighet och att detta kan strida mot den svenska personuppgiftslagen. Kommittén menar dock att en insamling av tillförlitlig statistik om språkkunskaper inte behöver innefatta insamling av personuppgifter. Att få tillförlitliga data skulle vara avgörande för att göra en bättre bedömning av de olika minoritetsspråkgruppernas behov.

Andra språk

19. Sedan den första granskningsomgången har expertkommittén uttalat sig om äldvalskan och de äldvalsktalandes önskan om att få äldvalskan skyddad enligt del II i stadgan i enlighet med artikel 2.1. I detta sammanhang har expertkommittén upprepade gånger uppmanat de svenska myndigheterna att klargöra huruvida äldvalskan utgör ett landsdels- eller minoritetsspråk enligt artikel 1a i stadgan och framför allt om det kan betraktas som ett språk i egen rätt och inte som en dialekt av det officiella språket. Insatser från det äldvalska samhället och de äldvalsktalande har resulterat i flera finansieringsansökningar till myndigheter och därigenom bidragit till att äldvalskan i praktiken har erkänts som språk och som en del av det svenska kulturarvet (t.ex. Allmänna arvsfonden). De organisationer som stöder äldvalskan har även gett ut barnböcker, en grammatik och ordböcker. Det stöds även formellt och praktiskt sett av Älvdalens kommun. Mot denna bakgrund gör expertkommittén bedömningen att äldvalskan uppfyller kriterierna för att vara ett språk som omfattas av del II. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att inkludera rapportering om äldvalskan i nästa periodiska rapport som ett språk som omfattas av del II av stadgan. Under 2018 slutfördes standardiseringen av pitesamiskan. Expertkommittén välkomnar denna åtgärd.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i utbildningen

20. I den förra granskningsomgången rekommenderade ministerkommittén Sverige att se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken (rekommendation nr 2 – **CM/RecChI (2017)1**). I december 2016 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att föreslå åtgärder för förbättrade möjligheter för elever som tillhör de nationella minoriteterna att få undervisning i sina respektive modersmål i grundskolan, specialskolan, sameskolan¹⁵ och gymnasieskolan. I november 2017 överlämnade utredningen betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan¹⁶ till regeringen. Förslagen bereds i Regeringskansliet sedan 2017. I utredningen föreslås bl.a. undervisning i de fem nationella minoritetsspråken ska införas som ett nytt ämne, nämligen "nationellt minoritetsspråk", som anges i skollagen. Detta ämne ska även ingå i den ordinarie kursplanen. Den föreslagna undervisningstiden skulle vara tre timmar i veckan (totalt 960 timmar) under hela grundskolan (årskurs 1–9). För sameskolan, som innefattar årskurs 1–6, föreslås att timtalet för nationellt minoritetsspråk ska uppgå till 640. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om genomförandet av de åtgärder som föreslås i utredningen. I februari 2019 fattade Skolinspektionen beslut om att inleda en granskning av rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolans årskurser 7–9. Granskningen kommer att genomföras som en tematisk tillsyn och omfattar 25 huvudmän, såväl kommunala som enskilda. Rapporten publicerades i början av februari 2020. Återigen framförs kritiska synpunkter om landsdels- eller minoritetsspråkens icke-prioriterade status, men med tillägget att kommunernas information om de nationella

¹⁴ Samiskt språkcentrums utvecklingsmöjligheter för att främja fler samiska språk.

¹⁵ Sameskolan är en statlig skola. För andra minoritetsspråk består det grundläggande systemet av kommunala skolor.

¹⁶ Nationella minoritetsspråk i skolan (SOU 2017:91).

minoriteternas språkrättigheter antingen är obefintlig eller också är vilseledande. Elever i landsdels- eller minoritetsspråk informeras inte heller om möjligheten att få modersmålsundervisning som så kallat språkval i årskurs 6–9. För att utredningens förslag ska kunna genomföras behöver det finnas ett välfungerande lärarutbildningssystem. Som konstateras i punkt 10 är detta inte fallet för närvarande, vilket innebär att de svenska myndigheterna på nytt behöver överväga situationen när det gäller lärarutbildningen för nationella minoritetsspråk.

21. Förskoleklassen, som är en obligatorisk, förberedande klass mellan grundskola och grundskolans lägre årskurser, regleras inte i modersmålsbestämmelserna. Vissa kommuner gör tolkningen att förskoleklasser faller under förskolereglerna om modersmålsstöd, vilket innebär att barn kan få 30 minuters modersmålsstöd per vecka. Andra kommuner tolkar det som att förskoleklassen ingår i grundskolan. Eftersom det saknas tydlig reglering av modersmålsundervisning i förskoleklasser uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna att klargöra modersmålsundervisningens rättsliga status i förskoleklasserna i nästa periodiska rapport.

22. I den förra granskningsomgången rekommenderade Ministerkommittén att Sverige skulle öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli (rekommendation nr 3 – **CM/RecChI (2017)1**). Den nämnda utredningen *Nationella minoritetsspråk i skolan* gör bedömningen att den nuvarande situationen för tvåspråkig undervisning är otillräcklig för finska och samiska samt obefintlig för meänkieli och att både kortsiktiga och långsiktiga lösningar behöver planeras för de nationella minoritetsspråken. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att informera om sin strategi för att erbjuda tvåspråkig undervisning under nästa granskningsomgång.

23. Vid tidpunkten då denna granskningsrapport utarbetades ingick 66 kommuner i det finska förvaltningsområdet, 25 kommuner i det samiska och 9 kommuner i förvaltningsområdet för meänkieli. I dessa områden är kommunerna skyldiga att erbjuda modersmålsundervisning i förskolan på respektive nationellt minoritetsspråk. Modersmålsundervisning på nationella minoritetsspråk i förskolan finns hos knappt hälften av Sveriges kommuner. Situationen är bättre i kommunerna som ingår i förvaltningsområden, där detta erbjuds av närmare åtta av tio kommuner.

24. Den 1 januari 2019 trädde en ändring i skollagen i kraft, som innebar att rätten till förskola på finska, meänkieli respektive samiska i kommuner som ingår i ett förvaltningsområde stärktes. Enligt 2 a § skollagen ska en hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Det anges även att vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i sådan förskola. Detta görs i proaktivt syfte.

25. År 2015 blev det möjligt för elever med bakgrund inom något av de nationella minoritetsspråken att få modersmålsundervisning antingen som förstaspråk eller också som andraspråk (nybörjarnivå). Enligt den information som erhållits under kontaktbesöket delas eleverna inte in i olika grupper utifrån språknivå, utan klasserna är blandade. Med tanke på att undervisningen sker efter skoltid och dessutom bara omfattar en timme per vecka är detta varken tillräckligt för att få till stånd en utveckling av elevernas modersmålskompetens eller en revitalisering av de nationella minoritetsspråken.

26. Utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan ger en bild av läget i fråga om den utökade undervisningen, lärarnas arbetsförhållanden och lärarutbildningen. Bedömningen var att de flesta skolor normalt erbjuder en timmes undervisning i minoritetsspråk (modersmålsundervisning) i grundskolans lägre klasser. Det konstaterades också att detta leder till en orättvis situation för barn som får modersmålsundervisning i olika delar av Sverige, även om de alla följer samma kursplan. Kommittén anser att en timme i veckan inte räcker för att hålla språken levande i framtiden.

27. Det är jämförelsevis få elever som väljer att studera nationella minoritetsspråk som modersmål i gymnasieskolan. Det är betydligt färre elever som studerar dessa språk i gymnasieskolan än i grundskolan. Ett av de främsta skälen till detta är att de flesta gymnasieskolor inte erbjuder denna möjlighet. Ett annat problem är att detta ämne inte ger några meritpoäng för högre utbildning. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att samråda med personer som talar dessa språk om hur situationen kan förbättras samt rapportera om händelseutvecklingen under nästa granskningsomgång.

28. Vad gäller universitetsutbildning och annan högre utbildning i nationella minoritetsspråk erbjuds undervisning i finska som ämne vid Stockholms, Umeå respektive Uppsala universitet. Stockholms universitet erbjuder även undervisning i finska och universitetet har också i uppdrag från regeringen att bygga upp ämneslärarutbildningen i finska. Umeå universitet erbjuder undervisning i samiska (växelvis i nord-, lule- och

sydsamiska) och har ett uppdrag från regeringen att fortsätta uppbyggnaden av ämneslärarutbildningen i samiska. Umeå universitet samarbetar med Samiska högskolan i Kautokeino (Norge) vad gäller lärarutbildningen. Umeå universitet erbjuder även grundkurser i meänkieli. Målet är att bygga upp ämneslärarutbildningen i meänkieli på lång sikt. Enligt de samisktalande är det främsta problemet att det inte finns någon riktig plan i nuläget. Södertörns högskola tillhandahåller romska studier och arbetar för att upprätta en ämneslärarutbildning i romani. Lunds universitet erbjuder kurser i jiddischkultur och språket jiddisch. Det finns ingen lärarutbildning i jiddisch.

29. Under kontaktbesöket informerades kommittén om att det finns kurser i samiska och meänkieli för vuxna, även för personer som inte tillhör de nationella minoriteterna.

30. Finlandsinstitutet i Stockholm informerade kommittén om att det har erbjudit kurser i finska samt utbildningar för personal inom offentlig sektor.

Rättsväsendets användning av landsdels- eller minoritetsspråk

31. Enligt information på webbplatsen *Domstol.se* är rätten att använda de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska som nationella minoritetsspråk i domstol begränsad till de fem ursprungliga kommunerna för finska och meänkieli samt till de fyra ursprungliga kommunerna för samiska i ärenden som har anknytning till dessa kommuner. Kommittén har fått motsägelsefull information om villkoren för att dessa språk faktiskt ska kunna användas i domstol i de utökade förvaltningsområdena. Som framgår av den periodiska rapporten erbjuds tolkning och översättning vid rättegångar endast i de fall då den berörda parten inte har tillräckliga kunskaper i svenska. Detta var också något som bekräftades under kontaktbesöket. I lag (SFS 2009: 724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk föreskrivs dock inte något sådant explicit villkor. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att klargöra situationen i de utökade förvaltningsområdena. Kommittén erinrar även de svenska myndigheterna om att tolkning och översättning enligt stadgan ska tillhandahållas även när parten i fråga behärskar svenska. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att klargöra detta i nästa periodiska rapport.

32. Som Expertkommittén tidigare har konstaterat i den femte respektive sjätte granskningsrapporten om Sverige är behovet av tolkar fortfarande stort vid domstolarna samtidigt som tillgången på tolkar är begränsad. Den 15 september 2016 gav regeringen Domstolsverket i uppdrag att stödja en effektivare användning av tolkar i domstol. Det utarbetades nya riktlinjer, som färdigställdes i november 2017. Enligt myndigheterna finns det fyra auktoriserade rättstolkare för samiska, 46 för finska och ingen för meänkieli. Domstolsverket har också utvecklat en e-utbildning om tolkar i domstol samt byggt ut videotekniken vid domstolarna för att möjliggöra simultantolkning på distans. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att klargöra i vilken utsträckning detta avser de nationella minoritetsspråken.

Förvaltningsmyndigheternas användning av landsdels- eller minoritetsspråk

33. Enligt den senaste rapporten avseende minoritetspolitikens utveckling från Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (redovisad 9 april 2019) vad gäller finska, meänkieli och samiska inom förvaltningsområdena har knappt hälften av kommunerna som ingår i förvaltningsområden aktuella kartläggningar om service på minoritetsspråk. Endast cirka en femtedel har kartlagt service och efterfrågan av ärendehandläggning på minoritetsspråken. Omkring 40 procent uppger att kommunens nivå av service motsvarar den efterfrågan som finns i telefonväxel och reception. Expertkommittén erinrar myndigheterna om att för att stadgans åtaganden ska kunna genomföras korrekt behöver myndigheterna arbeta proaktivt och genomföra samråd med dem som talar dessa språk.

34. Det ska noteras att genom propositionen *En stärkt minoritetspolitik* utökades rätten att använda sig av sitt minoritetsspråk vid skriftliga kontakter med vissa myndigheter till att även omfatta meänkieli. Vidare lades Diskrimineringsombudsmannen och Arbetsförmedlingen till bland de myndigheter som enskilda alltid har rätt att kontakta skriftligen på finska, meänkieli eller samiska.

35. Vad gäller ortnamn har *Lantmäteriets* grundläggande kartdatabas kompletterats med nya ortnamn på meänkieli och de olika samiska varieteterna. Som framgår av statistiken i den sjunde svenska periodiska rapporten har antalet ortnamn ökat markant för meänkieli samt i viss mån för nord-, lule-, syd- och umesamiska. Skälet till att antalet ortnamn på finska har minskat i antal är att många av dem nu kodas som meänkieli. Kommittén konstaterar även att det fr.o.m. 2019 finns möjlighet att använda de samiska och meänkieliska namnformerna för Postnords postorter.

36. Expertkommittén noterar även att en ny lag om personnamn trädde i kraft den 1 juli 2017. Lagen stärker enskildas möjligheter att själva välja sitt namn, att göra lagstiftningen mer tillgänglig för den enskilde och att förenkla hanteringen av namnändringen.

37. Under 2017 genomfördes en inventering av samtliga kommuners webbplatser för att undersöka i vilken mån kommunerna informerar om och på de nationella minoritetsspråken. Resultatet visade att synligheten hade ökat för samtliga nationella minoritetsspråk på webbplatserna, men det finns fortfarande ett behov av att förbättra i vilken grad och omfattning som kommunerna hanterar denna information på landsdels- eller minoritetsspråken.

38. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att de flesta administrativa formulär i Norrbotten översätts till de tre minoritetsspråken, dvs. finska, samiska och meänkieli. För vissa handlingar finns det inga översättningar på meänkieli eftersom detta inte efterfrågas. På kommun- och länsnivå finns dock informationsblad bara på svenska. Det finns en webbaserad tjänst, men för sjukvårdsrådgivningslinjen 1177 anges det inte tydligt att även minoritetsspråk kan användas. Hemtjänst kan erbjudas på finska och meänkieli.

39. I Västerbotten översätts vissa handlingar till finska. Nyhetsbrev och webbplats finns dock bara på svenska. Västerbotten har fortsatt att översätta ett antal juridiska handlingar (t.ex. 2019 års lag) och annat material. Enligt personer som talar dessa språk används översättningarna tyvärr inte av andra regioner. Ett nätverk med personer som arbetar med nationella minoriteter i regionen bildades den 7 oktober 2019.

40. Enligt företrädaren för kulturdepartementet finns det inga formulär på minoritetsspråk på deras webbplats. Diskrimineringsombudsmannens webbplats finns på samtliga minoritetsspråk. Det förefaller inte finnas någon strategi för statliga och regionala myndigheter vad gäller att tillhandahålla formulär på landsdels- eller minoritetsspråken.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i massmedia

41. Den allmänna utvecklingen för public service-sändningarna på nationella minoritetsspråk under den senaste tillståndspanoraden (2013–2019) har varit positiv. Under denna period har sändningsutbudet på samiska, finska och meänkieli ökat. Vissa åtgärder har vidtagits i fråga om jiddisch. Under denna granskningsomgång har en parlamentarisk kommitté presenterat nya förslag för perioden 2020–2025. Förslagen redovisades i oktober 2019. Programföretagens samlade utbud på finska, samiska, meänkieli och romani ökade under innevarande tillståndspanorad, från 10 568 timmar år 2015 till 11 214 timmar år 2018, dvs. en ökning med 39 minuter. Expertkommittén efterfrågar information om den parlamentariska kommitténs förslag, särskilt vad gäller utbudet av sändningar på de olika nationella minoritetsspråken samt samrådsförandet med personer som talar respektive språk. Kommittén önskar även information om siffrorna enbart avser nyproduktioner eller om även repriserna ingår.

42. Regeringen har i propositionen *Journalistik i hela landet*¹⁷ föreslagit en kombination av att det befintliga presstödet till lokal journalistik förlängs och att nya medier på minoritetsspråken läggs till. Mediestödet trädde i kraft den 1 februari 2019 och en första ansökningsomgång inleddes under våren 2019.

43. Under kontaktbesöket informerades expertkommittén om att det finns två samiska tidningar i Norrbotten. Det finns två tidningar på finska och en trespråkig tidning som publicerar artiklar på svenska, meänkieli och finska. Den ena av de båda finskspråkiga nationella tidningarna bevakar händelser och nyheter i Sverige och den andra nyheter från Finland. Ett radioprogram sänds på meänkieli fem gånger per dag. Finska och samiska nyhetsprogram sänds på programbolagens webb från måndag till fredag (10 minuter dagligen på samiska och 13 minuter på finska). För samiska förekommer det även samarbete med Norge och Finland inom public service.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i kulturverksamhet och kulturinrättningar

44. Expertkommittén välkomnar att stödet till nationella minoriteters kulturprojekt generellt sett har ökat under referensperioden.

45. Stödet från Statens kulturråd till den nationella minoritetskulturen har ökat under senare år. Baserat på den information som ges i den periodiska rapporten fördelade Kulturrådet 9 250 000 kronor i verksamhetsstöd till verksamheter som bedöms ha nationell kulturpolitisk betydelse och 2 227 000 kronor i projektstöd för nationella minoriteters kulturverksamhet under 2018. Genom distributionsstödet av litteratur gav även stöd till

¹⁷ Journalistik i hela landet.

bokprojekt som sedan distribuerades till 287 av de svenska huvudbiblioteken, länsbibliotek, *Nordens hus* på Island och *Kulturkontakt Nord* på Finland. Expertkommittén finner det dock oklart om det har anslagits några medel till att främja utgivning på de nationella minoritetsspråken i Sverige. Romska kulturinitiativ fick bara lite drygt 500 000 per år 2017 och 2018. Kommittén uppmanar myndigheterna att tillhandahålla information under nästa granskningsomgång. Kulturrådet har också tagit fram översättningar av faktablad på de fem minoritetsspråken och för några av språken även på deras varieteter. Inom ramen för *Bokstart-projektet* genomför Kulturrådet även insatser riktade till föräldrar och förskolepersonal för att främja att barn lär sig läsa på de nationella minoritetsspråken. Detta material finns att ladda ner fritt på *Bokstarts* webbplats.

46. Vad gäller samiska höjdes det ekonomiska bidraget med 10 miljoner kronor från och med 2018 för att öka stödet till kulturverksamheten. Samtidigt sänktes anslaget med 1 miljon kronor från och med 2018 eftersom Sametingets biblioteksverksamhet framöver i stället ska finansieras av Sametinget. Även det direkta bidraget till *Åjtte*, Svenskt fjäll- och samemuseum, höjdes permanent med 1 miljon kronor fr.o.m. 2018. Expertkommittén finner det dock oklart om det har anslagits några medel till att främja kulturverksamhet på samiska. Kommittén uppmanar myndigheterna att tillhandahålla information under nästa granskningsomgång.

47. Kommittén noterar att Riksarkivets bidrag till Sverigefinländarnas arkiv under åren 2016 och 2017 uppgick till 310 000 kronor och 2018 till 314 000 kronor. Expertkommittén har informerats om att Stockholms stad, som är ett förvaltningsområde för finska, har minskat sitt stöd till Finlandsinstitutet i Stockholm, som är en viktig aktör för att sprida finlandssvensk och finsk kultur, med 300 000 kronor. Denna sänkning, som motsvarar hälften av det stöd som institutet får av staden, kommer att få negativa effekter på Finlandsinstitutets stabilitet och förmåga att fullgöra sina kulturella uppgifter.

48. År 2016 gavs Isof i uppdrag att genomföra ett dokumentationsprojekt om det romska immateriella kulturarvet. Uppdraget genomfördes under 2017 och resulterade i att vissa romska immateriella kulturarv nu finns dokumenterade och tillgängliga i den nationella förteckningen, *Levande traditioner*.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk sett till ekonomiska förhållanden

49. Enligt den periodiska rapporten har situationen under referensperioden varit oförändrad i förhållande till den sjätte granskningsrapporten.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i utbyte över gränserna

50. Utkastet till en nordisk samekonvention har diskuterats i flera år. Sametingen har föreslagit ändringar och denna hemställan bereds nu i respektive regeringskansli. Inom ramen för det nordiska samarbetet har också en arbetsgrupp nyligen tillsatts. Denna grupp ska arbeta fram en organisationsmodell för ett permanent nordiskt samiskt språkorgan. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att informera om händelseutvecklingen under nästa rapporteringsomgång.

1.2 Situationen för enskilda landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

51. De **samiska** språken används inom olika områden som sträcker sig från Idre i mellersta Dalarna till Kiruna i Norrbottens län. Många samer bor i kusttrakterna i norra och mellersta Sverige samt i Stockholm. De flesta som använder de samiska språken bor i norra Sverige i någon av följande kommuner: Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna.

52. Samiska kan i större eller mindre utsträckning studeras på alla utbildningsnivåer i Sverige. I betänkandet¹⁸ Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning föreslogs utökade möjligheter att få använda distansundervisning i sameskolan. Förslagen har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Expertkommittén ser fram emot att få mer information om resultaten av denna typ av undervisning i de olika samiska språken.

53. Kommittén informerades den 19 juni 2019 av ett antal föräldrarepresentanter vid Tärnabys sameskola (den enda sameskolan i traditionellt sydsamiskt område – Storumans kommun) om att skolan kunde komma att läggas ned till viss del. Detta skulle göras av ekonomiska skäl samt på grund av att hyreskostnaderna per elev var alltför höga. Liknande information framkom i ett brev av den 30 oktober 2019 där organisationen Civil Rights Defenders framförde sina farhågor. Under sitt kontaktbesök informerades experterna om att förhandlingar just då pågick för att fastställa om och i så fall hur skolan skulle kunna omstruktureras. Kommittén önskar bli informerad av de svenska myndigheterna om Sameskolstyrelsens slutliga beslut om skolan samt

¹⁸ Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning.

framför allt, beroende på vilket beslut som tas, hur undervisningen av samiska elever ska säkerställas inom sydsamiskt område.

54. Regeringen har i sitt regleringsbrev för 2018 gett Skolverket i uppdrag att utveckla, tillgängliggöra och finansiera uppdragsutbildningar för att förbättra villkoren för fortbildningsinsatser och på så sätt öka antalet behöriga lärare i samiska. Skolverket tillfördes ett anslag på 2 miljoner kronor i detta syfte. Utbildningen startade hösten 2018 med drygt 20 deltagare och ska pågå under fyra terminer till och med höstterminen 2020. Inför uppstarten av utbildningen arrangerade Skolverket samråd med den samiska ungdomsorganisationen *Sáminourra*. Expertkommittén ser fram emot att bli informerad om resultaten av uppdragsutbildningarna under nästa granskningsomgång.

55. Jämfört med grundskolan är det få elever som väljer att studera sitt modersmål i gymnasieskolan, vilket också framgått av tidigare rapporter. År 2018 var det bara 22 av 81 536 elever som slutförde gymnasieskolan med ett eller flera betyg i samiska. Det ska dock noteras att antalet elever som läst samiska hade ökat jämfört med de föregående två läsåren. Det finns även möjlighet till nationellt utformade utbildningar med samisk profil, t.ex. i gymnasieskolan i Jokkmokk.

56. Vad gäller universitetsnivå fick Umeå universitet i uppdrag från regeringen att fortsätta utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i samiska. Under 2018 var det dock inga studenter som sökte denna ämneslärarutbildning, men studenter har dock antagits till fristående kurser i samiska. Ett problem, som redan har tagits upp i tidigare rapporter, är att antalet befintliga och möjliga universitetslärare är begränsat, vilket gör miljöerna sårbara. Under 2018 fick t.ex. den enda läraren med inriktning på nordsamiska en tillfällig postdoktorsanställning och arbetade i Norge och Finland. Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag att internt och externt vidta riktade insatser utifrån den nationella minoritetspolitikens mål. Inom ramen för detta uppdrag har UHR sedan den förra granskningsomgången tagit fram rapporterna *Vad kan den svenska högskolan göra för ungdomar från Sveriges nationella minoriteter?* från 2018¹⁹ och *Nationella minoritetsutbildningar* från 2017²⁰. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att tillhandahålla information om lärarutbildningen i samiska i nästa periodiska rapport.

57. Man har under vissa förutsättningar rätt att använda samiska i domstol. Detta är generellt sett möjligt inom förvaltningsområdet för samiska. Men enligt den information som erhöles under kontaktbesöket förefaller det som om tolkning mestadels tillhandahålls dem som inte talar svenska. Expertkommittén erinrar myndigheterna om att detta inte är förenligt med artikel 9 i stadgan som har ratificerats av Sverige.

58. Det är möjligt att använda samiska i kontakter med de lokala myndigheterna, men den möjligheten utnyttjas sällan.

59. Samiska är väl representerat i massmedia. Under 2018 sände SVT (Sveriges Television) samiska program under sammanlagt 164 timmar och SR (*Sveriges Radio AB*) sände program på samiska i marknätet under 1 418 timmar. SR sänder program på flera olika samiska dialekter, inom samtliga programområden och för alla åldersgrupper. Programmen sänds också via en webbkanal. UR (*Sveriges Utbildningsradio AB*) sänder utbildningsprogram på samiska i både tv och radio. Utbudet har ökat sedan 2012 från totalt cirka 5 timmar per år till drygt 20 timmar 2018.

60. I mars 2019 redovisade Sametinget sin rapport om språkcentrum. I rapporten föreslås att det inrättas två nya språkcentrum inom nordsamiskt område (Kiruna) respektive lule- och pitesamiskt område (Jokkmokk) inom ramen för den egna myndigheten. Rapporten bereds inom Regeringskansliet och remitterades i maj 2019.

61. **Finska** talas över hela Sverige, med vissa koncentrationer i Norrbottens län, i Mälardalen inklusive Stockholm samt i och omkring Göteborg.

62. Finska förekommer på samtliga utbildningsnivåer i Sverige. Det är dock stor skillnad mellan antalet elever som får modersmålsundervisning i grundskolans lägre årskurser och de som fortsätter i gymnasieskolan. Ett skäl till detta är att det inte går att läsa finska på gymnasienivå i många kommuner. På den nivån börjar dessutom många elever läsa finska som främmande språk eftersom detta ger meritpoäng, vilket de inte får för modersmålsundervisningen. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att på nytt överväga meritpoäng för modersmålsundervisning.

¹⁹ Vad kan den svenska högskolan göra för ungdomar från Sveriges nationella minoriteter?

²⁰ Nationella minoritetsutbildningar.

63. Stockholms universitet har ett särskilt uppdrag att anordna lärarutbildning och ämnesstudier i finska. En ny modell infördes 2017. Denna modell har visat sig svara väl mot behovet av en ämneslärarutbildning. Antalet lärarstudenter är fortfarande lågt. Ibland erbjuds även fristående kurser, varav en del som distanskurser. Under 2018 har Stockholms universitet byggt upp kringresurser för ämneslärarutbildningen. Två årliga kompetensutvecklingsdagar har anordnats för lärare i finska med ca 50 deltagare per gång. Detta utgör ett led i en strategiskt planerad vidareutbildning för modersmåls lärare. Stockholms universitet erhöll 2,1 miljoner kronor per år för ämneslärarutbildningen.

64. Under perioden 2016–2019 har Isof:s arbete med en omsorgsordlista i finska slutförts. Arbete pågår med svensk–finska ordlistor inom områdena kyrka och religion, juridik, bibliotek samt högskolan. Myndigheten arbetar också med en stor finsk–svensk ordbok i samarbete med Institutet för de inhemska språken i Finland.

65. Tolkning och översättning kan enligt vissa bestämmelser tillhandahållas av svenska domstolar i de fem ursprungliga förvaltningskommunerna. För närvarande finns det 66 sådana förvaltningskommuner. Enligt den information som erhållits under kontaktbesöket förefaller det som om tolkning mestadels tillhandahålls personer som inte talar svenska. Expertkommittén erinrar myndigheterna om att detta inte är förenligt med artikel 9 i stadgan som har ratificerats av Sverige.

66. Finska kan användas i kontakter med förvaltningsmyndigheter, men enligt myndigheterna förekommer detta sällan.

67. Finska är väl representerat i sändningsutbudet för radio. Under 2018 sände SVT totalt 359 timmar, SR 7 499 timmar på finska och UR 39 timmar program i både tv och i radio .

68. Som framgår av den periodiska rapporten fick två finskspråkiga veckotidningar stöd med 4 348 000 (*Ruotsin Suomalainen*) respektive 1 763 000 (*Suomen Uutisviikko*) under 2019. För närvarande finns det dessutom en tidning (*Haparandabladet*) som ges ut på de tre minoritetsspråken, med merparten av innehållet på svenska. Denna tidning är stödberättigad för finska och meänkieli. Denna tidning fick för 2019 stöd med 2 995 000 kronor.

69. **Meänkieli** är ett språk som främst talas av personer i regionen Tornedalen i Norrbottens län. Liksom för övriga nationella minoritetsspråk finns det ingen officiell statistik om antalet meänkielitalande. De svenska myndigheterna förklarar detta med att det saknas vetenskapliga och etiskt korrekta metoder för att samla in sådana uppgifter.

70. Språket meänkieli har samma ursprung som finska, men har främst utvecklats som ett talat folkmål och saknar fortfarande ett gemensamt standardiserat skriftspråk. Det har dock tillfälligtvis använts i skrift sedan början av 1900-talet.

71. Det finns inga tillförlitliga uppgifter om hur många elever som studerar meänkieli som modersmål. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i samarbete med de meänkielitalande klargöra hur många som i nuläget studerar meänkieli på samtliga utbildningsnivåer under nästa rapporteringsomgång.

72. Det finns ingen ämneslärarutbildning i meänkieli. På universitetsnivå fick den campusbaserade ämnesundervisningen i meänkieli upphöra eftersom antalet studenter var begränsat. I stället har ett antal webbaserade nybörjarkurser lockat ett stort antal sökande. Under 2019 tilldelades Umeå universitet över 4 miljoner kronor för utveckling och anordnande av ämneslärarutbildning i samiska respektive i meänkieli. En betydande utmaning vad gäller meänkieli är den konstanta bristen på behöriga universitetslärare, lärarutbildare samt lärare med särskild inriktning på didaktik.

73. Vad gäller rättsväsendet kan tolkning och översättning enligt vissa bestämmelser tillhandahållas i de fem ursprungliga förvaltningskommunerna. För närvarande finns det nio sådana förvaltningskommuner. Enligt den information som erhållits under kontaktbesöket förefaller det som om tolkning mestadels tillhandahålls personer som inte talar svenska. Expertkommittén erinrar myndigheterna om att detta inte är förenligt med artikel 9 i stadgan som har ratificerats av Sverige. Det är möjligt att använda meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter, men denna möjlighet utnyttjas sällan.

74. Under 2018 var meänkieli i begränsad utsträckning representerat i massmedia. SVT sände program på meänkieli under totalt 70 timmar. SR sände totalt 1 107 timmar på meänkieli i marknätet och UR sände totalt 18 timmar program både i tv och i radio. Tidningspublikationer omfattar bara några få sidor per vecka i den trespråkiga tidningen *Haparandabladet*.

75. Sedan den förra granskningsomgången har Isuf anställt en språkvårdare i meänkieli på heltid inom Språkrådet. Denna person har också en samordnande funktion för meänkielins utveckling. Den finska språkvården ger även en finskspråkig skrift (*Kieliviesti*), som även har särskilda sidor på meänkieli.
76. Liksom vad gäller samiska har Sverige ratificerat i fråga om **romani chib** utan att göra någon åtskillnad mellan olika varieteter. Kaale är en av de varieteter som har funnits längst i Sverige.
77. Det finns inga tillgängliga siffror om hur många personer som behärskar någon varietet av romani chib. I likhet med andra minoritetsspråk tillhandahåller de svenska myndigheterna inte någon officiell statistik om hur många som talar romani chib.
78. År 2018 gav regeringen Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att utreda behovet av att upprätta ett språkcentrum enligt samma modell som finns för samiska. En rapport väntades vara tillgänglig från och med den 1 oktober 2019.
79. Romani chib förekommer i utbildningssystemet i viss utsträckning. Lärarutbildning och vuxenutbildning har anordnats. Den tredje omgången av den romska brobygggarutbildningen 2016–2018 med inriktning mot både skola och socialtjänst, avslutades under 2018 samtidigt som en fjärde omgång startades. Romska studier erbjuds dessutom som universitetsutbildning vid Södertörns högskola. Enligt romanitalande utbildades cirka 25 modersmåls lärare (utan behörighet) under 2015–2017 och 50 brobyggare utbildades av Södertörns högskola. Kursen för modersmåls lärare upphörde 2017 och inte tagits upp igen. Skolverket har erbjudit ett riktat stöd till Stockholms Stad och Malmö Stad i syfte att öka kunskapen i skolan om den nationella minoriteten romer. I Stockholms Stad genomförs det av Södertörns högskola och är en del av en satsning på MR-ambassadörer och i Malmö tillsammans med Romska Informations- och kunskapscenter (RIKC). Under kontaktbesöket informerades expertkommittén av romska organisationer om att de enda tvåspråkiga romska klasserna, som tidigare funnits i Stockholm, hade lagts ner. Nedläggningen av detta utbildningsalternativ för romska barn är ett steg tillbaka för romaniutbildningen i Sverige.
80. Regeringen gav 2016 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra utbildning i föreningsteknik och erfarenhetsutbyte mellan romska och icke-romska organisationer. Myndigheten har särskilt involverat romska flickor och kvinnor i genomförandet av uppdraget. Vidare fördelar MUCF årligen statligt stöd till barn- och ungdomsorganisationer. Under 2018 mottog *Romska ungdomsförbundet* organisationsbidrag.
81. Enligt den sjunde periodiska rapporten ledde propositionen *En stärkt minoritetspolitik* till en skärpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagändringen kommer att innebära stärkta möjligheter till äldreomsorg på romani. Genom ett tillägg i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen ska kommuner verka för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i romani där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor. Men Socialstyrelsen har inga uppgifter om hälso- och sjukvårdspersonalens kompetens och förmåga att använda de nationella minoritetsspråken.
82. Vad gäller medieutbudet på romani finns det ett dagligt radioprogram samt vissa TV-program som sänds nationellt.
83. Språkvårdsarbetet vid Isuf i romani chib har fortgått under hela den aktuella perioden. Ett tidsavgränsat projekt genomfördes med syfte att arbeta fram skrivregler för romani chib. Under perioden 2016–2019 har ISOF bl.a. haft regeringens uppdrag att dokumentera dialekterna resanderomani respektive kaale genom inspelningar av tal. Materialet är tänkt att användas för historiskt bevarande men också för forskning. Isuf har även färdigställt skolordlistor på varieteterna lovvara, arli och kelderash samt omsorgsordlistor på resanderomani, arli, lovvara, kelderash, polsk romani och kaale. Under 2017 genomförde Isuf även ett projekt som resulterade i att vissa romska immateriella kulturarv nu finns dokumenterade och tillgängliga i den nationella förteckningen.
84. Åren 2017–2019 har Kulturrådet genomfört läsfrämjande insatser tillsammans med romska minoriteter i samverkan med romska företrädare och sakkunniga. Kulturrådet förde även samråd med olika aktörer, framför allt den romska minoriteten, för att inhämta synpunkter kring möjligheten till en läsambassadör för nationella minoriteter med fokus på den romska minoriteten.
85. För **jiddisch**, liksom för övriga nationella minoritetsspråk, finns det ingen officiell statistik om hur många som talar språket. Myndigheterna förklarar detta med att det saknas vetenskapliga och etiskt korrekta metoder för att samla in sådana uppgifter.

86. Språket jiddisch används inte enbart i ett visst område i Sweden och utgör därför ett icke-territoriellt språk.
87. År 2018 gav regeringen Institutet för språk och folkminnen (Isof) i uppdrag att utreda behovet av att upprätta ett språkcentrum för jiddisch enligt samma modell som finns för samiska. En rapport väntades vara tillgänglig från och med den 1 oktober 2019.
88. Vad gäller utbildning förekommer jiddisch främst på högre utbildningsnivå. Olika kurser i ämnet erbjuds och ett kandidatprogram var planerat att starta 2019 vid Lunds universitet. Under 2018 erbjöds olika kurser, vissa av dem på distans. En av kurserna som skulle anordnas under 2019 är en kandidatkurs.
89. I grundskolans lägre årskurser väljs jiddisch ibland som modersmål i vissa stadsområden och det ingår också till viss del i judiska studier vid en grundskola i Stockholm, där även icke-jiddischtalande deltar. Det förekommer även vuxenundervisning på folkhögskolenivå. Under 2019 får en ny folkhögskola statsbidrag från Folkbildningsrådet; folkhögskolan Paideia är Sveriges första folkhögskola med judisk profil och har inriktning mot judiskt språk (jiddisch och hebreiska) och judisk kultur. Enligt jiddischtalande finns det en grundskola i Stockholm där viss jiddischundervisning erbjuds för årskurs 7–9 i högstadiet. I Malmö erbjuds även en timmes undervisning i veckan. Enligt samma jiddischtalande överväger skolmyndigheterna nu att införa jiddischundervisning för åldrarna fyra till sex år.
90. Under 2018 producerades utbildningsmaterial för högstadie- och gymnasieskola. Arbeta pågår med att digitalt publicera en ordlista på jiddisch.
91. Kulturrådet har också tagit fram översättningar av faktablad på de fem minoritetsspråken och för några av språken även på deras varieteter. Dessa faktablad finns att ladda ner fritt på *Bokstarts* webbplats.
92. Liksom vad gäller romani (se punkt 80) anges i den periodiska rapporten att den ändrade lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk kommer att innebära stärkta möjligheter till äldreomsorg på jiddisch. Genom ett tillägg i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen ska kommuner verka för att det ska finnas tillgång till personal med kunskaper i jiddisch där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor. Men Socialstyrelsen har idag inga uppgifter om hälso- och sjukvårdspersonalens kompetens och förmåga att använda minoritetsspråken. Vad gäller media förekommer jiddisch endast i viss utsträckning. Under 2018 sände SR totalt 7,3 timmar och UR 3 timmar. Jiddisch är i dagsläget det enda av de nationella minoritetsspråken för vilket det inte finns ett krav på en årlig ökning. Den parlamentariska kommitté som har utrett hur public service ska utvecklas under nästa tillståndperiod ansåg att jiddisch ska ges samma ställning i sändningstillstånden som övriga nationella minoritetsspråk. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. En proposition om nya villkor för public service 2020–2025 var avsedd att lämnas till riksdagen i juni 2019. Det finns inga tidningar på jiddisch.
93. Dessutom genomförde Isof ett projekt med syfte att arbeta fram inspelning av talad jiddisch för dokumentation och forskning.
94. Det finns ett välutrustat bibliotek för jiddisch som finansieras av centrala myndigheter, och det har diskuterats om Kungliga biblioteket skulle kunna skjuta till medel så att det organiseras som ett forskningscentrum.

Kapitel 2 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt rekommendationer

2.1 Finska

2.1.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja finska

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende finska ²¹	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan <i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>						
Artikel 7 – Mål och principer						
7.1.a	Erkänna finska som uttryck för kulturell rikedom	=				
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av finska		=			
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja finska					✓
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av finska i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet		=			
7.1.e	• Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder finska • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk		=			
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av finska på alla vederbörliga nivåer		=			
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar finska (även vuxna) att lära sig språket	=				
7.1.h	Främja studier och forskning om finska vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=				
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för finska i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga	=				
7.2	Avskaffa alla ooberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av finska					✓
7.3	• Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på finska inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på finska bland sina mål		=			
7.4	• Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder finska • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör finska		=			
Del III i stadgan <i>(Ytterligare åtaganden som valts av staten för specifika språk)</i>						
Artikel 8 – Utbildning						
8.1.iii	Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på finska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.biv	Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på finska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt					✓
8.1.civ	Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på finska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt					✓

²¹ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende finska ²¹	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
8.1.div	Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på finska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				=	
8.1.eiii	Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på finska eller av resurser för studier av finska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter	=				
8.1.fiii	Främja och/eller uppmuntra att finska erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen	=				
8.1.g	Säkerställa att undervisningen i historia och kultur hänför sig till finska					✓
8.1.h	Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) finska		=			
8.1.i	Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i finska och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat				=	
8.2	Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i finska på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där finska av hävd används		=			
Artikel 9 – Rättsväsendet						
9.1.aii	Ge en anklagad rätt att använda finska i brottmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.aiii	Tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas i brottmål enbart av den anledningen att de är upprättade på finska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.aiv	På begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på finska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.bii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda finska i tvistemål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.biii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på finska i tvistemål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.cii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda finska i förvaltningsmål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.ciii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på finska i förvaltningsmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.d	Vid tvistemål och/eller förvaltningsmål på finska säkerställa att användningen av tolkar och översättningar respektive av handlingar och bevisning på finska i samband med detta inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna					✓
9.2.a	Inte vägra godkänna giltigheten av juridiska dokument enbart för att de är avfattade på finska	=				
9.3	Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på finska, samt även de texter som särskilt hänför sig till personer som använder finska		=			
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice						
10.1.aiii	Se till att personer som använder finska får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på finska till nationella myndigheters lokalkontor och få svar på finska		=			
10.1.c	Tillåta nationella myndigheter att upprätta handlingar på finska		=			
10.2.b	Ge användare av finska möjlighet att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på finska till den regionala eller lokala myndigheten	=				
10.2.c	De regionala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på finska				=	
10.2.d	De lokala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på finska		=			
10.2.g	Ortnamn på finska används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det officiella språket	=				
10.4.a	Tillhandahålla översättning eller tolkning	=				
10.5	Tillåta att släktnamn används eller antas på finska	=				
Artikel 11 – Massmedia						
11.1.aiii	Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och TV-kanaler tillhandahåller program på finska	=				
11.1.ci	Uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en privat TV-kanal på finska	=				
11.1.d	Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på finska		=			
11.1.ei	Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på finska	=				
11.1.fii	Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på finska	=				
11.2	• Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på finska • Inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på finska	=				

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende finska ²¹	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
	• Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på finska					
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar						
12.1.a	Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på finska	=				
12.1.b	Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på finska genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning	=				
12.1.c	Främja möjligheten att på finska få tillgång till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning	=				
12.1.d	Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av det finska språket och den finska kulturen i produktioner som de initierar eller stöder	=				
12.1.f	Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder finska vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet	=				
12.1.g	Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på finska		=			
12.1.h	Främja och/eller bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhälls- eller teknisk eller rättslig terminologi på finska	=				
12.2	Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell aktivitet och kulturella inrättningar som använder finska i de territorier där finska inte används av hävd	=				
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden						
13.1.a	Från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av finska i handlingar som avser ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor eller utrustning	=				
Artikel 14 – Utbyte över gränserna						
14.a	Tillämpa bilaterala och multilaterala avtal till stater där finska används i samma eller liknande form, ingå sådana avtal och främja kontakter mellan dem som använder finska i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning	=				
14.b	Underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för finska, särskilt mellan regionala eller lokala myndigheter på vilkas territorium finska används i samma eller liknande form	=				

* Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:

Fullgörs: Policies, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Policies och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Policies och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några policy-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

95. Det förekommer visserligen flera utredningar och förslag till hur minoritetspolitiken och situationen för minoritetsspråken kan förbättras, men expertkommittén känner i nuläget inte till om några beslutsamma åtgärder har genomförts i praktiken. Kommittén kan därför inte göra någon bedömning vad gäller artikel 7.1.c.

96. Expertkommittén har informerats om att det i flera fall har varit förbjudet att använda finska i skolor och offentlig förvaltning. Vissa fall har anmälts till Diskrimineringsombudsmannen. Det visade sig sedan att inga rättsliga åtgärder vidtogs eftersom språk inte utgör en diskrimineringsgrund enligt diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan (artikel 7.2).

97. Expertkommittén känner till förslagen i utredningen *Nationella minoritetsspråk i skolan*, men har inte informerats om några beslutsamma åtgärder för att genomföra dessa förslag. Denna utredning som genomförs av staten 2016 gör bedömningen att den nuvarande situationen för tvåspråkig undervisning är otillräcklig för finska samt att kortsiktiga och långsiktiga lösningar behöver planeras. Trots ministerkommitténs upprepade

rekommendationer om att anordna tvåspråkig undervisning har det inte skett någon förändring vare sig under denna granskningsomgång eller tidigare (artikel 8.1.b.iv och 8.1.c.iv).

98. Skolverket föreslog att undervisningen om nationella minoriteter i grundskolans årskurs 7–9 skulle tas bort eftersom lärarna saknade kunskap om nationella minoriteter och inte tillhandahöll sådan undervisning. Detta förslag drogs sedan in. Expertkommittén finner det oklart hur och när undervisningen om nationella minoriteter kommer att äga rum i grundskolans lägre årskurser (artikel 8.1.g).

99. Den garanterade rätten för parter att använda finska i domstol är begränsad till de fem kommuner som ursprungligen ingick i förvaltningsområdet för finska. Kommittén finner det oklart om det finns en garanterad rätt att använda finska i domstol och hur denna tillämpas utanför de fem kommuner som ursprungligen ingick i förvaltningsområdet för finska, som nu omfattar 66 kommuner. Som framgår av den periodiska rapporten erbjuds tolknings- och översättningstjänster enbart om de tvistande parterna inte kan svenska. Även om användningen av tolkning eller översättning inte medför någon merkostnad för parten i fråga, finner expertkommittén det oklart under vilka omständigheter som finska får användas i domstol samt när tolkning eller översättning äger rum. Kommittén informerades även om att det inte finns något strukturerat system för att registrera ärenden där det har förekommit tolkning för personer som talar nationella minoritetsspråk. Kommittén kan därför inte dra några slutsatser vad gäller åtagandena enligt artikel 9.1.

2.1.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja finskan i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för "fullgörs" (se punkt 2.1.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som görs under stadgans granskningsförfarande syftar till att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de finsktalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.**
- b. **Vidta åtgärder för att i samarbete med de finsktalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Rapportera om inrättandet av språkcentrumet för finska.**
- d. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- e. Tillhandahålla information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja det finska språket.
- f. Inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg inom utbildningsområdet.
- g. Säkerställa användningen av tolkning och översättning vid rättegångar på finska inom hela förvaltningsområdet, även när parten i fråga behärskar svenska.
- h. Stärka utbildningsutbudet på finska i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för finska.
- i. Främja användningen av finska i domstol.
- j. Upprätta ett långsiktigt stöd till Sverigefinländarnas arkiv.
- k. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för finska i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

2.2 Meänkieli

2.2.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja meänkieli

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende meänkieli ²²	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan <i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>						
Artikel 7 – Mål och principer						
7.1.a	Erkänna meänkieli som uttryck för kulturell rikedom	=				
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av meänkieli		=			
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja meänkieli					↗
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av meänkieli i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder meänkieli • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 		=			
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av meänkieli på alla vederbörliga nivåer		=			
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar meänkieli (även vuxna) att lära sig språket		=			
7.1.h	Främja studier och forskning om meänkieli vid universitet eller motsvarande läroanstalter		=			
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för meänkieli i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga		=			
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av meänkieli					✓
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på meänkieli inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på meänkieli bland sina mål 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder meänkieli • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör meänkieli 		=			
Del III i stadgan <i>(Ytterligare åtaganden som valts av staten för specifika språk)</i>						
Artikel 8 – Utbildning						
8.1.a.iii	Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på meänkieli, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.b.iv	Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på meänkieli, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt					✓
8.1.c.iv	Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på meänkieli, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				=	
8.1.d.iv	Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på meänkieli, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				=	

²² För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende meänkieli ²²	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
8.1.eiii	Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på meänkieli eller av resurser för studier av finska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter		=			
8.1.fiii	Främja och/eller uppmuntra att meänkieli erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen	=				
8.1.g	Säkerställa att undervisningen i historia och kultur hänför sig till meänkieli					✓
8.1.h	Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) meänkieli		=			
8.1.i	Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i meänkieli och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat				=	
8.2	Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i meänkieli på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där meänkieli av hävd används		=			
Artikel 9 – Rättsväsendet						
9.1.aii	Ge en anklagad rätt att använda meänkieli i brottmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.aiii	Tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas i brottmål enbart av den anledningen att de är upprättade på meänkieli, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.aiv	På begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på meänkieli, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.bii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda meänkieli i tvistemål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.biii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på meänkieli i tvistemål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.cii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda meänkieli i förvaltningsmål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.ciii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på meänkieli i förvaltningsmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.d	Vid tvistemål och/eller förvaltningsmål på meänkieli säkerställa att användningen av tolkar och översättningar respektive av handlingar och bevisning på meänkieli i samband med detta inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna					✓
9.2.c	Inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet, endast för att de är på meänkieli	=				
9.3	Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på meänkieli, samt även de texter som särskilt hänför sig till personer som använder meänkieli		=			
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice						
10.1.aiii	Se till att personer som använder meänkieli får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på meänkieli till nationella myndigheters lokalkontor och få svar på meänkieli					=
10.1.c	Tillåta nationella myndigheter att upprätta handlingar på meänkieli			=		
10.2.b	Ge användare av meänkieli möjlighet att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på meänkieli till den regionala eller lokala myndigheten			=		
10.2.c	De regionala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på meänkieli					✓
10.2.d	De lokala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på meänkieli					✓
10.2.g	Ortnamn på meänkieli används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det officiella språket	=				
10.4.a	Tillhandahålla översättning eller tolkning					✓
10.5	Tillåta att släktnamn används eller antas på meänkieli	=				
Artikel 11 – Massmedia						
11.1.aiii	Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och TV-kanaler tillhandahåller program på meänkieli		=			
11.1.d	Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på meänkieli	=				
11.1.ei	Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på meänkieli				✓	
11.1.fii	Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på meänkieli					=
11.2	• Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på meänkieli • Inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på meänkieli	=				

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende meänkieli ²²	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
	• Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på meänkieli					
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar						
12.1.a	Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på meänkieli	=				
12.1.b	Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på meänkieli genom att stödja och utveckla översättning, dubbing, eftersynkronisering och textning		=			
12.1.d	Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av språket meänkieli och meänkieli-kulturen i produktioner som de initierar eller stöder	=				
12.1.f	Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder meänkieli vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet	=				
12.1.g	Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på meänkieli					=
12.2	Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell aktivitet och kulturella inrättningar som använder meänkieli i de territorier där meänkieli inte används av hävd	=				
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden						
13.1.a	Från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av meänkieli i handlingar som avser ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor eller utrustning	=				
Artikel 14 – Utbyte över gränserna						
14.a	Tillämpa bilaterala och multilaterala avtal till stater där finska används i samma eller liknande form, ingå sådana avtal och främja kontakter mellan dem som använder meänkieli i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning	=				
14.b	Underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för meänkieli, särskilt mellan regionala eller lokala myndigheter på vilkas territorium meänkieli används i samma eller liknande form	=				

* Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:

Fullgörs: Policies, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Policies och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Policies och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några policy-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

100. Det förekommer visserligen flera utredningar och förslag till hur den nationella minoritetspolitiken och situationen för minoritetsspråken kan förbättras, men expertkommittén känner inte till om några beslutsamma åtgärder har genomförts i praktiken. Kommittén beslutade därför att revidera sin slutsats vad gäller artikel 7.1.c.

101. Expertkommittén har informerats om att språk inte utgör en diskrimineringsgrund enligt diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan (artikel 7.2).

102. Expertkommittén har fått motsägelsefull information om hur många elever som erhåller modersmålsundervisning i meänkieli, med alltifrån under fem elever till flera dussintal. Bristen på tillförlitlig information gör att expertkommittén inte kan göra någon bedömning av nuläget vad gäller meänkieliundervisningen. Kommittén känner till förslagen i utredningen *Nationella minoritetsspråk i skolan*, men har inte informerats om några beslutsamma åtgärder för att genomföra dessa förslag (artikel 8.1.b.iv).

103. Skolverket föreslog att undervisningen om nationella minoriteter i grundskolans årskurs 7–9 skulle tas bort eftersom lärarna saknade kunskap om nationella minoriteter och inte tillhandahöll sådan undervisning.

Detta förslag drogs sedan in. Expertkommittén finner det oklart hur och när undervisningen om nationella minoriteter kommer att äga rum i grundskolans lägre årskurser (artikel 8.1.g).

104. Den garanterade rätten för parter att använda meänkieli i domstol är begränsad till de fem kommuner som ursprungligen ingick i förvaltningsområdet för meänkieli. Kommittén finner det oklart om det finns en garanterad rätt att använda meänkieli i domstol och hur denna tillämpas utanför de fem kommuner som ursprungligen ingick i förvaltningsområdet för meänkieli, som nu omfattar nio kommuner inklusive Stockholms stad. Som framgår av den periodiska rapporten erbjuds tolknings- och översättningstjänster enbart om de tvistande parterna inte kan svenska. Även om användningen av tolkning eller översättning inte medför någon merkostnad för parten i fråga, finner expertkommittén det oklart under vilka omständigheter som meänkieli får användas i domstol samt när tolkning eller översättning äger rum. Kommittén informerades även om att det inte finns något strukturerat system för att registrera ärenden där det har förekommit tolkning för personer som talar nationella minoritetsspråk. Kommittén kan därför inte göra någon bedömning vad gäller åtagandena enligt artikel 9.1.

105. Eftersom motsägelsefull information tillhandahölls under kontaktbesöket kan kommittén inte göra någon bedömning vad gäller artikel 10.2.c och 10.2.d. Kommittén uppmanar myndigheterna att tillhandahålla tillförlitlig information under nästa granskningsomgång.

106. Eftersom det inte har kunnat göras någon bedömning och vissa bestämmelser i artikel 10 – närmare bestämt artikel 10.1.a.iii, 10.1.c, 10.2.b, 10.2.c och 10.2.d – endast har fullgjorts formellt, kan kommittén inte göra någon bedömning vad gäller artikel 10.4.a.

107. Eftersom det inte finns någon meänkielispråkig tidning och artiklar bara publiceras då och då i den trespråkiga tidningen gör kommittén bedömningen att artikel 11.1.ei inte fullgörs.

2.2.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja meänkieli i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för "fullgörs" (se punkt 2.2.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som görs under stadgans granskningsförfarande syftar till att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de meänkielitalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.**
- b. **Vidta åtgärder för att i samarbete med de meänkielitalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Rapportera om inrättandet av språkcentrumet för meänkieli.**
- d. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- e. Tillhandahålla information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja språket meänkieli.
- f. Inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg.
- g. Tillhandahålla ett utbud av tvåspråkig utbildning på meänkieli samt en lämplig undervisningsmodell för meänkieli.
- h. I samarbete med de meänkielitalande undersöka möjligheterna att erbjuda yrkesutbildning på meänkieli.
- i. Uppmuntra de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att upprätta en långsiktig strategi för utvecklingen av undervisning och forskning i meänkieli inom högre utbildning.
- j. Stärka utbildningsutbudet på meänkieli i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för meänkieli.
- k. Främja användningen av meänkieli i domstol.
- l. Öka förekomsten av meänkieli i sändningsutbudet, särskilt TV.
- m. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för meänkieli i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

2.3 Romani

2.3.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja romani

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende romani ²³	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan						
(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)						
Artikel 7 – Mål och principer						
7.1.a	Erkänna romani som uttryck för kulturell rikedom	=				
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av romani					=
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja romani		=			
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av romani i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder romani • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 		=			
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av romani på alla vederbörliga nivåer		=			
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar romani (även vuxna) att lära sig språket		=			
7.1.h	Främja studier och forskning om romani vid universitet eller motsvarande läroanstalter	↗				
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för romani i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga		=			
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av romani				✓	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på romani inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på romani bland sina mål 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder romani • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör romani 		=			

* Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:

Fullgörs: Policies, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Policies och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Policies och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några policy-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

²³ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

Vid sin bedömning av hur artikel 7.1–7.4 har tillämpats i fråga om romani har Expertkommittén haft i åtanke att dessa bestämmelser ska gälla i tillämpliga delar.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

108. Under innevarande granskningsomgång har ett program för romska studier inletts vid Södertörns högskola. En professorstjänst inrättades vid samma institution. Den tillhandahåller också en kompletterande vidareutbildning för lärare och socialsekreterare samt utvecklar en lärarutbildning. Universitetet får 2,1 miljoner kronor per år för detta. Ämneslärarutbildningen fortsatte att utvecklas fram till 2018. Södertörns högskola har även arbetat vidare med förstärkningen av kompetensen hos verksamma modersmåls lärare i romani chib. Den tredje omgången av den romska brobryggarutbildningen 2016–2018 med inriktning mot både skola och socialtjänst, avslutades under 2018 samtidigt som en fjärde omgång startades. Universitetet har erbjudit grundkurser i romani som är öppna för alla studenter. Södertörns högskola är ledande partner i ett internationellt forskningsprogram om romani, med en budget på 44 miljoner kronor. Högskolan har slutligen skapat ett forum för romska studier på nätet där information om aktuell forskning inom ämnet, utbildning, samarbeten och annat som rör verksamheten samlas (artikel 7.1 h).

109. Expertkommittén har informerats om att språk inte utgör en diskrimineringsgrund enligt diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan (artikel 7.2).

2.3.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja romani i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för "fullgörs" (se punkt 2.3.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som görs under stadgans granskningsförfarande syftar till att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de romanitalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.**
- b. **Vidta åtgärder för att i samarbete med de romanitalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Tillhandahålla information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja romani-språken.**
- d. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- e. Vidta lämpliga åtgärder för att upprätta ett språkcentrum för romani.
- f. Säkerställa att Folkbildningsrådets bidrag görs tillgängliga under följande år så att Agnesbergs folkhögskola ska kunna erbjuda vidareutbildning i romani.
- g. Stärka romanins ställning i sändningsutbudet.
- h. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för romani i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

2.4 Samiska

2.4.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja samiska

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende samiska ²⁴	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan (Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)						
Artikel 7 – Mål och principer						
7.1.a	Erkänna samiska som uttryck för kulturell rikedom	=				
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av samiska		=			
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja samiska	=				
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av samiska i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet	=				
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder samiska • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 	=				
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av samiska på alla vederbörliga nivåer		=			
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar samiska (även vuxna) att lära sig språket		=			
7.1.h	Främja studier och forskning om samiska vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=				
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för samiska i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga	=				
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av samiska				✓	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på samiska inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på samiska bland sina mål 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder samiska • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör samiska 	=				
Del III i stadgan (Ytterligare åtaganden som valts av staten för specifika språk)						
Artikel 8 – Utbildning						
8.1.a.iii	Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på samiska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.b.iv	Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på samiska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.c.iv	Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på samiska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.d.iv	Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på samiska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			

²⁴ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende samiska ²⁴	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
8.1.eiii	Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på samiska eller av resurser för studier av samiska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter		=			
8.1.fiii	Främja och/eller uppmuntra att samiska erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen	=				
8.1.g	Säkerställa att undervisningen i historia och kultur hänför sig till samiska					✓
8.1.h	Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) samiska		=			
8.1.i	Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i samiska och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat				=	
8.2	Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i samiska på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där samiska av hävd används		=			
Artikel 9 – Rättsväsendet						
9.1.aii	Ge en anklagad rätt att använda samiska i brottmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.aiii	Tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas i brottmål enbart av den anledningen att de är upprättade på samiska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.aiv	På begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på samiska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.bii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda samiska i tvistemål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.biii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på samiska i tvistemål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.cii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda samiska i förvaltningsmål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.ciii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på samiska i förvaltningsmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.d	Vid tvistemål och/eller förvaltningsmål på samiska säkerställa att användningen av tolkar och översättningar respektive av handlingar och bevisning på samiska i samband med detta inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna					✓
9.2.c	Inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet, endast för att de är på samiska	=				
9.3	Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på finska, samt även de texter som särskilt hänför sig till personer som använder samiska		=			
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice						
10.1.aiii	Se till att personer som använder samiska får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på samiska till nationella myndigheters lokalkontor och få svar på samiska	=				
10.1.c	Tillåta nationella myndigheter att upprätta handlingar på samiska			=		
10.2.b	Ge användare av samiska möjlighet att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på samiska till den regionala eller lokala myndigheten		=			
10.2.c	De regionala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på samiska					=
10.2.d	De lokala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på samiska					=
10.2.g	Ortnamn på samiska används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det officiella språket	=				
10.4.a	Tillhandahålla översättning eller tolkning					✓
10.5	Tillåta att släktnamn används eller antas på samiska	=				
Artikel 11 – Massmedia						
11.1.aiii	Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och TV-kanaler tillhandahåller program på samiska	=				
11.1.d	Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på samiska	=				
11.1.ei	Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på samiska					=
11.1.fii	Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på samiska	=				
11.2	• Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på samiska • Inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på samiska	=				

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende samiska ²⁴	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
	• Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på samiska					
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar						
12.1.a	Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på samiska	=				
12.1.b	Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på samiska genom att stödja och utveckla översättning, dubbing, eftersynkronisering och textning	=				
12.1.c	Främja möjligheten att på samiska få tillgång till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbing, eftersynkronisering och textning	=				
12.1.d	Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av det samiska språket och den samiska kulturen i produktioner som de initierar eller stöder	=				
12.1.e	Se till att organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar samiska	=				
12.1.f	Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder samiska vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet	=				
12.1.g	Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på samiska	=				
12.1.h	Främja och/eller bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällslig, teknisk eller rättslig terminologi på samiska	=				
12.2	Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell aktivitet och kulturella inrättningar som använder samiska i de territorier där samiska inte används av hävd	=				
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden						
13.1.a	Från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av samiska i handlingar som avser ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor eller utrustning	=				
Artikel 14 – Utbyte över gränserna						
14.a	Tillämpa bilaterala och multilaterala avtal till stater där samiska används i samma eller liknande form, ingå sådana avtal och främja kontakter mellan dem som använder samiska i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning	=				
14.b	Underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för samiska, särskilt mellan regionala eller lokala myndigheter på vilkas territorium samiska används i samma eller liknande form	=				

* Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:

Fullgörs: Policies, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Policies och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Policies och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några policy-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

110. Expertkommittén har informerats om att språk inte utgör en diskrimineringsgrund enligt diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan (artikel 7.2).

111. Skolverket föreslog att undervisningen om nationella minoriteter i grundskolans årskurs 7–9 skulle tas bort eftersom lärarna saknade kunskap om nationella minoriteter och inte tillhandahöll sådan undervisning. Detta förslag drogs sedan in. Expertkommittén finner det oklart hur och när undervisningen om nationella minoriteter kommer att äga rum i grundskolans lägre årskurser (artikel 8.1.g).

112. Den garanterade rätten för parter att använda samiska i domstol är begränsad till de fyra kommuner som ursprungligen ingick i förvaltningsområdet för samiska. Kommittén finner det oklart om det finns en garanterad rätt att använda samiska i domstol och hur denna tillämpas utanför de fyra kommuner som

ursprungligen ingick i förvaltningsområdet för samiska, som nu omfattar 25 kommuner. Som framgår av den periodiska rapporten erbjuds tolknings- och översättningstjänster enbart om de tvistande parterna inte kan svenska. Även om användningen av tolkning eller översättning inte medför någon merkostnad för parten i fråga, finner expertkommittén det oklart under vilka omständigheter som samiska får användas i domstol samt när tolkning eller översättning äger rum. Kommittén informerades även om att det inte finns något strukturerat system för att registrera ärenden där det har förekommit tolkning för personer som talar nationella minoritetsspråk. Kommittén kan därför inte göra någon bedömning vad gäller åtagandena enligt artikel 9.1.

113. Eftersom det inte finns någon bedömning vad gäller artikel 10.2.c och 10.2.d, har kommittén inte kunnat göra någon bedömning i fråga om artikel 10.4.a.

2.4.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja samiskan i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för "fullgörs" (se punkt 2.4.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som görs under stadgans granskningsförfarande syftar till att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de samisktalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.**
- b. **Vidta åtgärder för att i samarbete med de samisktalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Rapportera om inrättandet av språkcentrumet för de övriga samiska språken.**
- d. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- e. Inrätta ett övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg för att erbjuda eller utveckla undervisning i samiska.
- f. Stärka utbildningsutbudet på samiska i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för samiska.
- g. Främja användningen av samiska i domstol.
- h. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för samiska i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

2.5 Jiddisch

2.5.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja jiddisch

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende jiddisch ²⁵	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan						
(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)						
Artikel 7 – Mål och principer						
7.1.a	Erkänna jiddisch som uttryck för kulturell rikedom	=				
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av jiddisch					=
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja jiddisch				=	
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av jiddisch i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet				=	
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder jiddisch • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 					=
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av jiddisch på alla vederbörliga nivåer				=	
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar jiddisch (även vuxna) att lära sig språket		=			
7.1.h	Främja studier och forskning om jiddisch vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=				
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för jiddisch i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga					=
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av jiddisch				✓	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på jiddisch inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på jiddisch bland sina mål 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder jiddisch • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör jiddisch 		=			

* Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:

Fullgörs: Policies, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Policies och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Policies och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några policy-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

114. Expertkommittén har informerats om att språk inte utgör en diskrimineringsgrund enligt diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan (artikel 7.2).

²⁵ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

2.5.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja jiddisch i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för "fullgörs" (se punkt 2.5.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som görs under stadgans granskningsförfarande syftar till att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan vad gäller undervisning på/om jiddisch.**
- b. **Informera om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja språket jiddisch.**
- c. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- d. Vidta lämpliga åtgärder för att upprätta ett språkcentrum för jiddisch.
- e. Säkerställa att Folkbildningsrådets bidrag görs tillgängliga under följande år så att Paideia folkhögskola ska kunna erbjuda vidareutbildning i jiddisch.
- f. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för jiddisch i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

Kapitel 3 [Förslag till] rekommendationer från Europarådets ministerkommitté

Expertkommittén är medveten om de åtgärder som de svenska myndigheterna har vidtagit för att skydda de landsdels- och minoritetsspråk som används i landet, men har i sin granskning valt att koncentrera sig på några av de viktigaste bristerna i genomförandet av konventionen. De rekommendationer som expertkommittén översänder till ministerkommittén bör dock inte tolkas som om övriga, mer detaljerade synpunkter i rapporten skulle vara mindre betydelsefulla. Dessa kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som expertkommittén föreslår har författats i enlighet med detta.

Expertkommittén för den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk föreslår i enlighet med artikel 16.4 i konventionen och baserat på informationen i denna rapport att ministerkommittén översänder följande rekommendationer till Sverige.

XXX

I enlighet med artikel 16 i Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk,

med beaktande av Sveriges ratificeringsinstrument av den 9 februari 2000,

med beaktande av den granskning som gjorts av expertkommittén när det gäller Sveriges tillämpning av stadgan,

med tanke på att denna granskning baseras på information som Sverige lämnat i sin sjunde periodiska rapport, kompletterande information från de svenska myndigheterna, information från olika organ och organisationer med juridiskt säte i Sverige samt information som expertkommittén tillägnat sig vid kontaktbesöket, och

[efter att ha tagit del av de svenska myndigheternas synpunkter på innehållet i expertkommitténs rapport,]

rekommenderar ministerkommittén att de svenska myndigheterna beaktar expertkommitténs samtliga påpekanden och rekommendationer och därvid särskilt prioriterar följande:

1. Att vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.
2. Att stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.
3. Att se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.
4. Att öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli.
5. Att utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.
6. Att upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska.

Ministerkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att överlämna nästa periodiska rapport senast den 1 juni 2021.²⁶

²⁶ Se ministerkommitténs beslut [CM/Del/Dec\(2018\)1330/10.4e - CM-Public](#) samt rapporteringsanvisningar för staternas periodiska rapportering om genomförandet av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, [CM\(2019\)69 final](#).

Tillägg I: Ratificeringsinstrument

Sverige

Deklaration i det ratificeringsinstrument som deponerades den 9 februari 2000 – Original: engelska

Samiska, finska och meänkieli (tornedalsfinska) utgör landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige. I tillägget redogörs för Sveriges åtaganden i enlighet med artikel 2.2 med avseende på dessa språk.

Romani chib och jiddisch ska vid tillämpningen av konventionen betraktas som territoriellt obundna minoritetsspråk i Sverige.

Sveriges åtaganden i enlighet med del III i Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk.

Följande punkter och stycken i artikel 8 ska gälla för samiska, finska och

meänkieli:

8.1.a.iii

8.1.b.iv

8.1.c.iv

8.1.d.iv

8.1.e.iii

8.1.f.iii

8.1.g

8.1.h

8.1.i

8.2.

Följande punkter och stycken i artikel 9 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

9.1.a.ii

9.1.a.iii

9.1.a.iv

9.1.b.ii

9.1.b.iii

9.1.c.ii

9.1.c.iii

9.1.d

9.2

9.3

Följande punkter och stycken i artikel 10 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

10.1.a.iii

10.1.a.v

10.1.c.

10.2.b.

10.2.c.

10.2.d.

10.2.g.

10.4.a.

10.5

Följande punkter och stycken i artikel 11 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

11.1.a.iii

11.1.d

11.1.e.i

11.1.f.ii

11.2.

Dessutom ska 11.1.c.i gälla med avseende på finska.

Följande punkter och stycken i artikel 12 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

12.1.a

12.1.b

12.1.d

12.1.f

12.1.g

12.2.

Dessutom ska 12.1.e gälla för samiska och 12.1.c och 12.1.h för finska och samiska.

Följande punkter och stycken i artikel 13 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

13.1.a

Följande punkter och stycken i artikel 14 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

14.a

14.b

Detta betyder att totalt sett ska 45 punkter eller stycken i del III i stadgan gälla för samiska och finska, och 42 punkter eller stycken för meänkieli.

Omfattad period: 1/6/2000–

Ovanstående uttalande gäller artiklarna 10, 11, 12, 13, 14, 2, 8, 9

Tillägg II: Kommentarer från de svenska myndigheterna

Sverige har tagit emot expertkommitténs sjunde rapport om Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och tar härmed tillfället i akt att inkomma med kommentarer i enlighet med artikel 16.3 i stadgan.

1.1 Allmänna kommentarer

Liksom under tidigare granskningsomgångar välkomnar Sverige expertkommitténs rapport och uppskattar den fortlöpande dialogen om de nationella minoriteternas rättigheter i Sverige: samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

Minoritetsrättigheter och en revitalisering av minoritetsspråk är en högprioriterad fråga för den svenska regeringen och expertkommitténs omfattande insatser är värdefulla för den fortsatta utvecklingen av Sveriges politik för nationella minoriteter.

1.2 Specifika kommentarer

Sveriges regeringskansli önskar göra följande klargöranden samt komma med några förslag i fråga om terminologi.

1.2.1 Utbildning

En generell kommentar: den terminologi som används för lärarutbildning på universitetsnivå i Sverige är "teacher education" och inte "teacher training". Det görs även åtskillnad mellan fristående kurser och program. Ämneslärarutbildningen anordnas normalt som program, men det är även möjligt att studera en kombination av program och fristående kurser. Kurser i minoritetsspråk på universitetsnivå utvecklas och tillhandahålls kontinuerligt på regeringens uppdrag. Generellt sett är alla kurser på universitetsnivå i Sverige öppna för alla som uppfyller kraven. Vad gäller annan vuxenutbildning ansvarar det fristående organet Folkbildningsrådet för att fördela medel mellan enskilda folkhögskolor.

s. 10: Ämneslärarutbildningar för meänkieli och romani chib är också under utveckling.

s. 20: Utredningens förslag bereds fortfarande inom Regeringskansliet. Vad gäller Skolinspektionens granskning får de huvudmän som inte uppfyller den nationella lagstiftningens krav i uppdrag att ändra sin policy. Vissa gjorde detta under granskningen.

s. 21: Förskoleklassen har en annan kursplan än grundskolan: kravet för förskoleklassen är att modersmålsstöd ska ges, medan modersmålsundervisningen börjar i årskurs 1.

s. 28 och 29: Både Uppsala och Umeå universitet erbjuder undervisning i samiska.

s. 50: Ändringsförslagen har begärts av sametingen via det gemensamma samiska parlamentariska rådet (SPR).

s. 53: Vad det handlade om var att minska skolgårdens yta, inte att lägga ned själva skolan. Skolan hade en stor skolgård och beslutade att det vore fördelaktigt att dra ner på ytan för att sänka hyreskostnaden.

s. 63: Medel till Stockholms universitet fördelas årligen.

s. 72: Som nämnts ovan har Umeå universitet fått i uppdrag av regeringen att upprätta en ämneslärarutbildning i meänkieli, men på grund av de utmaningar som nämns i rapporten är detta utbildningsprogram fortfarande under utveckling.

s. 89: Paideia folkhögskola får statsbidrag sedan 2019.

s. 98, 103 och 111: Undervisningen om nationella minoriteter har koncentrerats till samhällskunskapen. Det har aldrig funnits något förslag om att helt ta bort undervisningen om nationella minoriteter.

s. 108: Södertörns högskola har fortfarande i uppdrag att utveckla ämneslärarutbildningen i romani chib.

2.3.2 f. Agnesbergs folkhögskola döptes om 2016 och heter nu Interkulturella folkhögskolan.

1.2.2 Rättsväsendet

s. 31, 32, 57, 65, 73, 99, 104 och 112:

I de kommuner som omnämns i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är rätten att använda finska, meänkieli och samiska i domstol inte begränsad till situationer där parten inte behärskar svenska. Detta innebär att denna rätt inte är avhängig av partens kunskaper i svenska. Enligt de generella reglerna har å andra sidan en part som inte behärskar svenska rätt till tolkning och översättning till och från finska, meänkieli, samiska och andra språk i alla svenska domstolar. Som beskrivs närmare i den periodiska rapporten är denna rätt inte begränsad till de kommuner som anges i den omnämnda rättsakten.

Det stämmer att kommunerna där man har rätt att använda nationella minoritetsspråk i domstol inte helt motsvarar förvaltningsområdena för språken.

Domstolarna använder visserligen auktoriserade tolkar när så är möjligt, men finns det inte någon auktoriserad tolk tillgänglig kan andra tolkar anlitas.

E-utbildningen och videotekniken som nämns på s. 32 är tillgänglig för samtliga tolkar, även inom de nationella minoritetsspråken.

1.2.3 Massmedia

s. 15 och s. 41: Under den senaste tillståndsperioden ökade även sändningarna på romani chib. Från 423 timmar 2014 till 540 timmar 2019. Totalt sett ökade sändningarna på minoritetsspråk med 1,8 timmar per dag.

s. 42: I propositionen *Journalistik i hela landet* föreslogs en höjning av budgeten till det befintliga presstödet samt även ett nytt mediestöd till lokal journalistik och innovation. Såväl press- som mediestöd är tillgängligt för nyhetsmedia på minoritetsspråk.

s. 68: Tidningen Haparandabladet publiceras på två minoritetsspråk, inte på tre. Haparandabladet publiceras på svenska, meänkieli och finska. Dessutom uppgick 2019 års stöd till 2 955 000 kr.

s. 107: Haparandabaldet som anges ovan är en tidning som publiceras på svenska, finska och meänkieli. Haparandabladet presenterar sig som en trespråkig tidning. Den får också 2 955 000 kr i statligt stöd. Det finns inget i press- och mediestödet som hindrar att en enbart meänkielispråkig tidning skulle få finansiering.

1.2.4 Övriga områden

s. 9: Tidsfristen för att lägga fram handlingsprogrammet för bevarande av de nationella minoritetsspråken har förlängts till september 2020.

s. 35: "Många av dem" bör ersättas med "en majoritet av dem" eftersom ytterst få ortnamn fortfarande kodas som finska. Uttrycket postorter bör även ersättas av uttrycket postnummer.

1.3 Avslutande kommentarer

Sveriges regeringskansli uppskattar fortsatt de ingående och kunniga diskussioner som förs med expertkommittén under deras landsbesök. Ett systematiskt och fortlöpande arbete för att säkerställa att stadgan efterlevs förutsätter kontinuerlig uppföljning. Regeringen välkomnar en öppen dialog med Europarådet om de utmaningar som alljämt kvarstår.

De svenska myndigheterna är fast beslutna att vidta ytterligare åtgärder för att leva upp till sina åtaganden. Regeringen ser fram emot att återigen välkomna expertkommittén till Sverige 2021.